

Lerarendag 1 oktober

Over sjoemelen, onderwijs en klimaatverandering

Tekst M.J. van Iersel en M.J. Duchateau, foto's M.J. van Iersel

De commissie Bijenteeltonderwijs organiseert jaarlijks de Lerarendag, bedoeld voor bijscholing op zowel theoretisch als didactisch gebied, om te netwerken en om de kwaliteit van het bijenteeltonderwijs te bespreken. De vier grote thema's van dit jaar waren: 1. honing (gesjoemel), 2. een nieuwe opzet van het bijenteeltonderwijs, 3. de nieuwe cursus praktisch imkeren en 4. de invloed van de klimaatverandering op onze bijen.

Honing

Wim Reijbroeck uit België leidde het onderwerp honing in met een lezing getiteld: Gesjoemel met honing in de EU. Hij ging uitgebreid in op de EU-wetgevingen, de daaruit afgeleide nationale wetten en de mate waarin de honing die door winkelbedrijven en imkers te koop wordt aangeboden, aan die wetgeving voldoet.

Door deze regels is het voor de honingproducent duidelijk aan welke eisen zijn product moet voldoen en de consument weet wat de kwaliteit is van de honing die hij koopt.

Op sommige punten maakt de wetgeving het voor de honingproducent wel heel gemakkelijk om te sjoemelen,

zoals bij het aangeven van de herkomst van de honing, waarbij de hoeveelheden uit de diverse gebieden niet vermeld hoeven te worden; 4,5% uit de EU en 95,5% uit bijvoorbeeld Mexico mag betiteld worden met de aanduiding: gemengde honing uit EU- en niet-EU-gebied. De aanduiding 'uit EU-gebied' zou een betere kwaliteit honing kunnen suggereren, maar wordt hier enigszins misleidend gebruikt.

Er kwamen ook belangrijke aandachtspunten aan de orde voor de imker die zijn honing wil verkopen.

Op de eerste plaats de soortaanduiding, zoals bijvoorbeeld 'lindehoning', terwijl er te weinig stuifmeelkorrels van de linde en dus te weinig lindehoning in zit.

Imkers moeten veel kritischer zijn in de naamgeving van hun product.

Verder kunnen er meervoudige suikers in de honing zitten. Die zijn niet afkomstig uit door bijen bevlogen drachten, maar bijvoorbeeld uit de wintervoorraden van bijenvolken. De bijen hebben in dat geval de wintersuiker verplaatst en/of de imker heeft niet goed opgelet bij het afnemen van de honing. Een andere bron van meervoudige suikers in de honing is het voeren van suiker omdat het volk te weinig voer heeft.

En ander belangrijk aandachtspunt was het HMF-gehalte dat in honing te hoog op kan lopen doordat gekristalliseerde honing op een onvoorzichtige manier (te warm) vloeibaar wordt gemaakt. Ook werden de resultaten van onderzoek naar de honingkwaliteit van honing van met name Vlaamse imkers besproken. Het bleek dat het voorkwam dat imkers honing verkochten als een streekhoning maar dat het eigenlijk een product uit een ander land was, bijvoorbeeld uit Mexico, zoals bleek uit het stuifmeelonderzoek. Ook kwam het voor dat de HMF-gehalten van de honing zeer hoog waren, een indicatie dat de honing uit zuidelijke landen kwam waar de temperaturen veel hoger zijn of dat de honing verhit was.

Klimaatverandering

Marie José Duchateau vertelde over klimaatverandering. Uit de geschiedenis van het klimaat blijkt dat temperatuurschommelingen normaal zijn en dat die gerelateerd zijn aan het CO₂-gehalte. In de temperatuurstijging die we nu meemaken valt op dat de stijging wel erg snel gaat in vergelijking met voorgaande veranderingen en dat het zeer waarschijnlijk het gevolg is van de toename van het CO₂-gehalte door menselijk toedoen.

Een van de gevolgen daarvan is dat de bloeitijden van met name vroegbloeiende planten zijn vervroegd. Voor planten waarbij de bloei afhankelijk is van

de daglengte is er niets veranderd. Er zijn ook planten die pas bloeien na een koudeperiode. Het is niet duidelijk wat de gevolgen zijn van bijvoorbeeld een winter waarin de temperatuur nauwelijks onder het vriespunt komt. Zijn er naast veranderingen in de bloei van planten ook gevolgen voor het gedrag van het bijenvolk? De binnentemperatuur van de bijenwoning buiten het broednest is dezelfde als de buitentemperatuur. Voor het vlieggedrag zijn wel aandachtspunten aan te geven. De meeste vliegactiviteit is tussen 9.00-11.00 uur en bij 24-30 °C. Stuifmeelhaalsters stoppen eerder met vliegen dan nectarhaalsters. Nectarhaalsters kunnen het water uit de nectar gebruiken om te koelen tijdens de vlucht. Bij hoge temperaturen zijn er meer bijen nodig voor het koelen van het binnenklimaat. Voor de bijengezondheid zijn er mogelijke gunstige gevolgen. *Nosema* gedijt het best bij 25 °C, kalkbroed bij 29 °C. *Varroa* heeft bij hogere temperaturen een lagere reproductie omdat hogere temperaturen het popstadium van de bijen verkorten. Recent onderzoek laat zien dat bij hogere temperaturen de kwaliteit van het stuifmeel en de productie per bloem achteruitgaan. Dat de temperatuurstijging gevolgen heeft voor onze bijen is wel duidelijk maar of die gevolgen zo groot gaan worden dat we dat als imker gaan merken is nog niet duidelijk.

‘De oude cursusopzet van basiscursus en cursus bijenteelt voor gevorderden wordt vervangen door de opzet basiscursus, voortgezette basiscursus en cursus praktisch imkeren.’

Bijenteeltonderwijs in beweging

Een derde thema op deze lerarendag werd namens de commissie Bijenteeltonderwijs toegelicht door Eric van

Ooijen en Mari van Iersel onder de titel ‘Het bijenteeltonderwijs in beweging’. Eric van Ooijen gaf een raamwerk van al bestaande cursussen en nog te ontwikkelen cursussen op basis van kennisgebied en niveau. Dit raamwerk zal straks op de website Bijenhouders.nl/cursussen een duidelijk overzicht geven van het bijenteeltonderwijs en de inhoud van de cursussen. Mari van Iersel besprak de nieuwe opzet voor het kennisgebied Imkeren. Mensen die willen gaan imkeren beginnen gewoonlijk met de basiscursus. Zeker vroeger was dit voor veel imkers ook het eindonderwijs. Misschien later nog gevolgd door een cursus bijenteelt voor gevorderden. In de informatiemaatschappij waarin we nu leven is er na de basiscursus veel meer dan vroeger behoefte aan direct vervolgonderwijs, ook omdat de beginnende imker onzeker is. De oude cursusopzet van basiscursus en cursus bijenteelt voor gevorderden wordt daarom vervangen door de opzet basiscursus, voortgezette basiscursus en cursus praktisch imkeren. De basiscursus helpt de imker op weg met een handelwijze, een ‘recept’ waarmee de imker een bijenvolk gezond en zonder overlast voor anderen het jaar door kan houden. Zo’n volk levert ook honing op. De basiscursus telt gewoonlijk vijf theorielessen en tien praktijklessen. De voortgezette basiscursus is bedoeld om de beginnende imker te begeleiden

bij allerlei vragen en problemen waar hij tegenaan loopt. De voortgezette basiscursus telt zes of zeven begeleidingslessen met daarin ook eenvoudige koninginnenteelt. Na deze cursus kan de imker cursussen volgen die één facet uit de imkerpraktijk uitgebreid aan de orde stellen, zoals bijenproducten, drachtplanten en koninginnenteelt. In de cursus praktisch imkeren komt vooral het functioneren van het bijenvolk aan de orde en hoe de handelingen van de imker daarbij kunnen aansluiten. Moet je een bijenvolk nou wel of niet stimuleren om extra broed aan te zetten? Kun je beter in augustus of in september een bijenvolk winterklaar maken? Hoe moet de verhouding zijn tussen aantal bijen en de hoeveelheid broed om te kunnen zien of het volk gezond is? Ook hoort het bij deze cursus om de imker verder op weg te helpen met koninginnenteelt en verschillende imkermethoden. ●

